

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy íven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr, az osztrák-magyar birodalmon kívüli országokba egy évre 7 frt; — egyes szám ára 12 kr. — Hirdetések díjja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr, harmadiknál 70 kr, bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. — intézendők.

Előfizetési felhívás

az „Evangyéliomi Protestáns Lap“ 1878-ik évi II-ik félelvi folyamára.

A magyar protestánsok általában a keresztyénség igaz barátait tisztelettel kérem fel e Lap támogatására; előfizetési ár félévre 3 frt, mely szerkesztőhöz postautalványon küldendő. Helybeliektől az előfizetés elfogadtatik s nyugtáztatik Telegdi K. Lajos, és ifju Csáthy Károly könyvkereskedőknél, a főiskola körében pedig a háznagy hivatalnál.

A Lap alakja, iránya, szelleme marad az eddigi, kívánván az Ur Jézus Krisztusnak, az anyaszentegyház láthatlan fejének ügyét tehetség szerint, de hűségesen, továbbra is szolgálni.

Debreczenben, 1878. junius 14.

Balogh Ferencz,

hittanszaki tanár, felelős szerkesztő s kiadó.

Laveleye röpiratának elkobzása Csehországban.

Az „Evangyéliomi Protestáns Lap“ olvasó közönsége előtt ismeretes a két évvel ezelőtt magyar fordításban kiadott közgazdasági tanulmány: „A protestantismus és catholicismus“*), írta Laveleye. Franciaországban ügynökségek útján 30,000 példányt terjesztettek szét, egyik előmozdítója lett e mű is ott azon nagy protestáns mozgalomnak, melynek élén Bouchard, Renouvier, Réveillaud, Pilatte Leó stb. állanak, kiknek jelszava „Franciaország üdve a protestánsok számára van“. Angol fordítását maga a nagy államférfi Gladstone Ewart Vilmos, kihez épen május 22-én intézett 1600 skót non-confirmista lelkész magasztos bátorító szöveget, látta el ajánló bevezetéssel; németre a nagyhirű jogtudós Bluntschli fordította. Lefordított csaknem minden művelt nyelvre, legújabbban Chiliben és svéd nyelvre. Az Ev. Prot. Lap egyik legszebb örömeinek tartja, hogy ő lett szerencsés eszközölni magyar nyelven a

*) „A protestánsok és catholicusok a nemzetek szabadságához és jólétéhez való viszonyában.“ Írta Laveleye Emil lüttichi egyetemi tanár; magyarra fordította Derczenyi M. Sándor; kiadta s Gladstone levele és a jegyzetek hozzáadásával bővíté Balogh Ferencz tanár. Debreczen, Telegdi K. Lajos bizománya. 8r. 35 l. ára 30 kr. — Ujlag felhívjuk a nagyfontosságú röpiratra hazai közönségünk figyelmét, a ki e művecskét terjeszti, a közfelvilágosodásnak tesz szolgálatot.

kiadatást, a fordítás érdeme a magasb érdekek csúcsain szemlélkedő derék reform. lelkészé Derczenyi M. Sándoré.

A magyar hazai sajtó eddigelé gyenge és erőtelenséggel volt kellőleg méltatni a röpiratnak horderejét, igen, mert a vallás és protestánsok roppant társadalmi erejét sajtónk nem képes a maga sulyában mérlegelni, vagy ál-liberál iránynak hódol a vallást kicsinyelvén, vagy szűk és helyi érdekek nyügeiben nyög. Ha hallgattak a társadalmi és közműveltségi nagy lapok, szólt bezzeg a szemes s tagadhatlanul messzenéző „Religió“, s 1876-ik év 34. számában 272. l. „önbutító világcsalás remekének“, „szellemi nyomorékok idétlen nyafogásá“-nak s „a komoly embert undorral eltöltő“-nek jelezte Laveleye röpiratát. E diszes jelzőkből sok mélyen gondolkodó ember azonnal beláthatja, hogy a mi iránt a magát műveltnek, polgárosítónak, világboldogítónak, világáldásnak tartó romanismus ilyen, mint a fent idézett, fogadtatást tanusit, az a mű nem mindennapi tünemény. Érezte a Religió nagyon jól miről van itt szó, érezte a romanismus, s nem hagyta szó nélkül, — egy év mulva megjelent Esztergomban Báró Haulleville czáfolata Laveleye ellen magyarul (lásd ismertetését az Evangyéliomi Protestáns Lap 1877-ik év 43-ik számában „A catholikus népek jövője“ Haulleviletől).

A romanismus kemény nyelven felemelte czáfegyverét Laveleye s nézetei ellen, felemelte a sajtó terén . . . ez szabad, ez helyes, az igazság és világosság csak szabadság

körében hat teremtőleg. A szellemi küzdelem méltó az eszmékhez, az egyházakhoz, az elvekhez. A ki a két művet, Laveleye-ét és Haulleville-ét egybeveti, s van alapos, független képzettsége, be fogja látni a tények melyik mellett bizonyítanak s melyik mellett meg a képzelt tények (fictiók).

A romanismus azonban eleitől kezdve oly természetű volt, hogy célja kivételére minden fegyvert megragadott, a szellemi mellé az erőszakost, az anyagi, a nyers fegyvert is, ha pedig ezt meg nem ragadhatja, azt hirdeti: neki nincs szabadsága! Magyar hazánkban ez időszert még a sajtó és irodalom dicsőséges szabadságnak örvend, mert jelenben anyagi, nyers fegyvert Laveleye ellen nem ragadhatott a hazai romanismus. Sok más ilyféle okért tele is van a Religió hasábjá panaszszal, sóhajtván mily kedvezőtlen állapotban sinylik a hazai r. catholicismus. A Religió egyik legújabb (1878. jun. 44-ik) számában Sennyei nyilatkozatát ismertetve írja, „a katolikusoknak kellett minden részről, ugy a kormánytól mint a különböző felekezetektől, szeretetlenség és türelmetlenséggel találkozniok, mert azt nem vonhatja kétségbe senki, hogy a katolikusokkal legújabb időben csaknem ugy bánt mindenki, mintha törvényen kívül állának.“ Ilyen ma nálunk a r. kath. hangulat!

A Lajtán túl, p. o. Csehországban már magát örömebb találja. A Caslau-i református esperesség egyik lelkésze Jelen Pál lefordította volt Cseh nyelvre Laveleye röpiratát. Erre a romanismus azzal felelt, hogy a röpiratot elkoboztatta. Történt ez a szabadelvűnek híresztelt lajtántuli osztrák birodalomban, az urnak 1877-ik esztendejében. A középkor szomorú hagyatéka: az irodalmi művek elkobozása ma épen oly hű jellege a romanismusnak, mint volt régen, a hol teheti, a szabadságot csak a maga részére érvényesíti, de a hol a szabadság, a mint öntermészetéhez illik, közkincs, ott természetesen brutálisan nem léphet fel a romanismus, a közszabadságnak kénytetve meghajol, de csak ideig óráig, míg meg nem fordítja a dolgok rendjét. Szóló példa erre a mac-mahoni Franciaország, a hol mihelyt a „harcz kormány“ került felszínre, azonnal érezette a clericalismus a maga egyoldalra hajlását s megszorítá a szabad sajtót de csak a protestánsok részére.

Ismerkedjünk meg a romanismus legújabb hadjáratának egy csehországi jelenetével, e végből közöljük az eredetileg cseh nyelven kelt, innen németre, abból magyarra áttett elkobzási ítéletet egész terjedelemben, belevéve az idézett helyeket is, még pedig ezt a magyar fordításból kölcsönözve. A chrudimi kerületi törvényszékítélete im ez:

Az elkobzás megerősítése.

A helybeli törvényszék 1877. márczius 26-án 2315. sz. alatt kelt végzése folytán a Jelen T. Pál, Strmechy-i

ref. lelkész által „Minő hatással van a protestantizmus és catholicismus a népek jólétére és szabadságára?“ czim alatt kiadott röpiratnak elkobzása megerősített, mert tartalma a Büntető Törvénykönyv 303-ik §. szerinti vétket képezi; azon röpirat további terjesztése betiltatott és az elkobzott példányok megsemmisítése elrendeltetett.

Ezen végzés ellen Jelen T. Pál kiadó 1877. ápril 11. kelettel 2685. sz. alatt kifogásokat emelt azon kérelemmel, hogy nevezett végzés megszüntessék és az elkobzott példányok neki visszaadassanak.

A kerületi törvényszék mint sajtótörvényszék azonban kénytelen volt a kifogásokat elejteni és az 1877. márczius 26-án 2315. sz. alatt kelt végzést teljes szövegezése szerint megerősíteni, még pedig következő okokból:

Valamint az előszó által, ugy maga által az irat által a mi osztrák államunkban törvényszerűleg elismert katolikus egyház tanai, szokásai és intézményei kigúnyoltatnak és lealacsonyittatnak, és a czimzett röpirat egész tartalma a b. t. k. 303. §-ában jelzett, a nyilvános béke és rend elleni vétkeknek tényálladékát képezi. Mert a katolikus egyház általában nevezett röpirat egész tartalma által szemben a protestáns egyházzal pellengérré állittatik. Nevezetesen a katolikus egyház kigúnyoltatik az előszóban a IV. lapon e szavakkal: „minthogy a cseh tartományok . . . a catholicismusnak engedni volt kénytelen“, és a VI. lapon e szavakkal: „a csehek romjai alatt — a melyek alatt még most is nyögünk“, és a IX. lapon az előszóban e szavakkal: „Ilyen sajnálatra méltó hatások — gyilkostetteket s erkölcstelenségeket mutat“*); valamint magában az iratban az 5. lapon „A protestáns Poroszország két birodalmat vert meg, mindenik kétszerte nagyobb lakosságú lévén mint ő maga, az egyiket két hét alatt, a másikat hét hónap alatt“**); és azután a jegyzetben ugyanazon lapon: „Miután a csehek — oly hosszú időkre pecsételve.“***)

És a mint a röpirat a katolikus egyházat egészben sértően érinti, ugy annak tanát is kigúnyolja, mert a szüz Mária szeplőtlen fogantatásáról és a pápa csalhatatlanságáról való dogmákat a catholicismus szívében való minden intellectualis élet hihetetlen gyengesége tanujelének nevezi, a mint ez kitünik a 24-ik lapon e szavakból:

*) Az idézetek kezdő és zártétele van adva az ítéletben; az előszó nem Laveleye-é s azért itt nem idézhetjük terjedelemben.

***) Ez egyetlen tételt hagytuk ki a magyar fordításból az 5-ik lapon „Egy pár század alatt Amerika“ stb. kikezdés elől, tekintettel lévén az osztrák és magyar birodalomra. Másképp a magyar fordítás hű és teljes mindenütt.

****) E jegyzetet a cseh fordító tevén, Laveleye röpiratában nem találattik s így nem idézhetjük.

„Az a szentelenség, melylyel az újabb időben fogadtak el két olyan új hitcikket, mely a régiebb időben a legerélyesebb ellenzést keltette volna fel, és szakadásra vezetett volna: a katholicismus kebelében majdnem hihetetlen szellemi súlyedés jelensége. A babonaság túlzásai kikerülhetlenül hitetlenségre vezetnek. Az egyház által történt ezen kihívása a józan észnek, arra vezeti azokat, kik az egyházból kilépni nem akarnak, hogy egyáltalában minden vallásos gyakorlatról lemondjanak. Egy francia irodalmár G é r u z e t nagyon tökéletesen rajzolta le azt a helyzetet „Egy családtya, ki hisz Istenben, anélkül hogy hinne szent Cupertinben, nagy zavarba jön vakbuzgó leányai és istentagadó fiai között. Isten őrizzen mind az Isten-tagadástól, mind cupertinségtől.“ Nyilvánosságosan a cupertinség szüli az Isten-tagadást, s a kettő együtt vezette Franciaországot jelen helyzetébe, mivel ott nincs többé helye az okos valásnak.“

Nem szól jobban nevezett röpirat a katolikus egyház szokásairól, a 24-ik lapon e szavakkal: — „Először a kath. vallás sokszorozott hitcikkelyei, gyakran gyermekek szertartásai, csodái és búcsújárásai miatt a mai gondolkozásmód légkörén kívül esik; míg a protestantismus egyszerűsége, formáinak nem egyöntetűsége, változatossága, s tökéletesbithetése által, abba jobban alkalmazkodhatik“, a röpirat az egyház szertartásait „gyermekieseknek“ nevezi és nyilván kineveti a csudákat és bucsújárásokat. Leginkább lealacsonyítatnak pedig az egész iratban a katolikus egyház intézményei: a fülgyónásról a 23-ik lapon e szavakkal: „Mert valójában az államfő, akár királynak, akár elnöknek hivatassék, sohasem lehet igazi alkotmányos fejedelem. Mert ha buzgó és hitkötelme szerint gyónik, akkor gyóntatója által vezetetik, ki a pápa engedelmessé szolgálja. Tehát a gyónó személy közege által a pápa az igazi fejedelem, vagy még inkább a jezsuiták, kik a pápát is vezénylik. Tehát ez esetben azon előjogokat, melyeket az alkotmány a hatalom letéteményeseinek ad, külső hatalom gyakorolja az ország kárára. E példák sokaságától hemzseg a történelem. Gyóntatójok követeléseinek engedve 14-ik Lajos visszaveszi a nantesi rendszabályt, 2-ik Jakab angol, és 10-ik Károly francia király elvesztik koronájukat, 16-ik Lajos nemcsak uralmát, de életét is, 3-ik Ferdinánd és 1-ső Leopold osztrák uralkodók tönkre tették országaikat az üldözések által. Ágoston és Sigmond lengyel királyok előkészíték országuk fölosztását a jezsuiták és a türelmetlenség meghonosítása által. Ha az uralkodó kegyes, és szabály szerint gyónni szokó, akkor az alkotmányos kormányzat áttétel vagy bolondítás csak; mert a nemzetet egy ismeretlen pap akaratának veti alá, ki az ő egyháza igényeinek műszere; vagy ha az ország vonakodik ezen lealázó jármot hordozni, akkor kész a forradalom. Ausztriában az uralkodó csak úgy lehetett alkotmányos fejedelem, hogy ellenállt gyóntatójának. Protestáns földön, az alkotmányos kormányzat természetesen fejlődik ki, mert ez az ő szülőföldje; katolikus földön, mint becsempészett eretnokség, a papok által aláásatik, ha csak az ő uralmok biztosítására nem szolgál, s így vagy meghamisittatik a clericálisok által, vagy felforgattatik a forradalmárok által;“ és a 30-dik lapon e szavakkal: „A gyónás által a pap kezében van a fejedelem, a tisztviselő, a választók, és a választók által a törvényhozás. Míg ezzel, s hason hatású szentségekkel rendelkezik az egyház, addig az állam s egyház egymástól elválasztása, nem egyéb veszélyes csaláknél (illusio).“ A gyónásról

akképen van szó, mintha az oly intézmény volna, a mely által a katolikus egyház feje az államot, az uralkodót, a hivatalnokokat, a választókat és egész országgyűléseket kormányozni és hatalmában tartani, és így uralkodni akarna. A 25-ik lapon a jegyzetben e szavakkal: „a nemzetek kik elhanyagolják magukat, elborítvák szerzetesekkel, ezek a társadalom testének férge; e pontról mégis talán némi óvatosság helyén van „ugy szól a szerzetesekről mint az emberiség testén való férgekről.“*) A 25-ik lapon pedig e szavakkal: „Meggzés nélkül küzd a szabadelvű ember, s küzdenie kell a papok és szerzetesek ellen, mivel ezek akarják a társadalmat szolgájává tenni a pápának, s az ő bizonmányosainak a püspököknek. Nem lehet tiszteletben tartania a hitet, mely tőle el akarja rabolni a szabadságot,“ mintha a szerzetesek az emberiséget a pápa és a püspökök rabszolgájává akarnak tenni.

A 27-ik lapon e szavakkal: „Ha a kényszerítő tankötelezettség a papság közreműködésével határozatit el, mint a prot. országokban, a cél el van érve. De ha a pap ez iránt vagy ellenséges vagy közönyös, mint a kath. országokban, a törvény ki van játszva: ám tessék megtekinteni Itália iskolai jelenrajzát. Helyeztesd be a papot az iskolába a vezénylet tekintélyével, mint Belgiumban, akkor a theocratia győzelmét készíti elő. Űzd ki onnan, akkor az iskola elhanyaglik, mert a pap elnépteleníti azt. De ettől eltekintve, ha a normál iskolák tanítóiban ellenséges szellem van a papság iránt, s azt átöntik a tanítványaikba, mi történik akkor? Elkerülhetlenül le lesz rontva a vallásos érzés és istentagadó nép fog képződni. És pedig a logika erre kényszerít, s a szabad gondolkozás erre édesget. El vagytok-e erre készülve? A prot. országokban, Amerikában, Hollandban az iskola egészen világi, nem felekezeti, de azért át van hatva keresztyén érzülettől. Kath. országban a világi iskola csak úgy tartja fenn magát, ha erősen küzd a papság ellen, mely annak vesztére tör: tehát okvetlen vallásellenessé kell lennie,“ ugy szól a papokról, mintha azok az iskolát, tehát a művelődést is meg akarnák semmisíteni. A 28-ik lapon e szavakkal: „A papinőtlenesség, az egész hierarchiának egy ember akaratától való függése, a szerzetes rendek sokasága, mindezek megannyi véselemek, melyeket a prot. országok nem ismernek. Bámulom azt, ha valamely ember lemond a családi örömeiről, hogy magát embertársainak s az igazságnak áldozza fel. Szent Pálnak igazsága van, hogy a kinek fontos küldetése van, az ne házasodjék. — De midőn minden papok nőtlenségre kényszerítettnek, az az erkölcsi káron kívül az államra nézve nagyon veszélyes. Mert ezen papok egy kasztot képeznek, melynek saját érdeke van, s olyan, mely a nemzetétől különbözik.“ A papok nőtlenségéről azt mondja, hogy az veszélyes az államra nézve és fenyegeti az erkölcsiséget.

Minthogy annál fogva nevezett röpirat egész tartalmában a katolikus egyház tanainak, szokásainak és intézményeinek lealacsonyításától és kigúnyolásától át van hatva, tehát a b. t. k. 303. §-ának tényálladékát tartal-

*) Laveleye Prévost-Paradolt idézi itt s tiszteletlennek nyilváníja maga is a szerzetesekről hozott állítást, itt óvatosságot ajánl, — ezt a méltány szempontjából említjük fel, de a cseh törvényszék nem volt méltányos.

mazza, ezen röpirat kiadójának kifogásait el kellett ejteni és a helybeli törvényszéki 1877. márczius 26-án 2315. sz. alatt kelt végzést egész terjedelmében meg kellett erősíteni.

A cs. k. kerületi törvényszék mint sajtótörvényszék Chrudimban, 1877. május 17-én.

Elnök, cs. k. országos törvényszéki tanácsos : Ponetz s. k.

* * *

Ha úgy áll a dolog, hogy a r. katolikus egyház tanait, szokásait, intézményeit irodalmilag ostromolni nem lehet, akkor foglaljanak le minden egyháztörténelmet, hittant, szóval az összes nem r. katolikus sajtóterményeket, mert ezek bizony mindazokat megostromolják. Ha béke és rend elleni vétkek a r. kath. egyház tanait megbírálni : kérdjük, miért épen a r. kath. egyház a kivétel, vajjon a többi egyház ellen intézett támadásokat is vétkek közé sorozza a romanizmus? Nem hallottuk soha, hogy a protestántizmus ellen intézett bármily szörnyű munkát betiltottak volna a romanizmus hatása alatt álló törvényszékek. Laveleye megróvja a szerzeteseket szóval, a katolikus Itália megsemmisíti tettel, Belgiumban szabad a sajtó, ott hasonló fegyverrel él a romanizmus, Itáliában tőr és átkozódik, Csehországban koboz. Ime 3 eljárás! egy testülettől.

300 év óta szüntelen harcban áll a protestántizmus és vallási szabadelvűség a romanizmussal, czáfolja, döntögeti tanait, szokásait, intézményeit irodalmilag, a romanizmus viszont, a protestánsokat anathemázó trienti zsinattól s a coena domini bullától kezdve így folyt s foly ez a chrudimi törvényszékig. Konias jezsuita azzal dicsekedett halálos ágyán, hogy 30,000 kötet cseh könyvet égetett el életében! mert azok eretnek könyvek valának, Chrudim törvényszéke folytatja Konias munkáját, csak a megégetés helyett elkoboz.

Mig a romanizmus siri csendet nem parancsol a szabadságnak : addig mindig fogják őt ostromolni, mert tanai sokak meggyőződése szerint több ponton szentírás- és szabadságellenesek. Ő mindig fogja magát védeni, jól teszi, de a védelem ne az erőszakos elnémitásban, légfelfogásban, nyilatkozat elfojtásában álljon, mint a csehországi áll.

V. Károly korában Melanchton, Kálvin és Malvenda együtt értekezettek, habár ekkor sikeretlenül, a vallás egyesítés s reform kérdésében. Mikor jő el az idő azon magas pontja, a midőn megérti a r. katolicizmus az évszázadokon át hozzá intézett de meg nem hallgatott szavakat s elveti önuralmi igényeit a lelkek s a világ felett? Mig a bírálókat elnémitja, az ítészi tudományos műveket elkobozza, addig csak távolítja önnön regenerációját. — Mi méltányolni készek vagyunk a nagy katolicizmust, mit önnön ragyogó fiai a Voltaire-ok, Quinet-ek, Castellarok néha keményebben ostromoznak mint a kiátkozott, eltaszi-

tott protestánsok, — s szívből kívánjuk, tegyen különbséget már idő és idő közt s ne tartsa szerves részének azt a mit csak az idő tapasztott hozzá s így nem elválhatlan tőle. A jezsuitizmus csakugyan nem tartozik a katolicizmushoz, a középkori zenitjét elért katolicizmus eltudott anélkül lenni, sőt az I. Sylvesterkori katolicizmus a szerzetesek nélkül is hatalmasan élt. Az inquisitio sem szerves és eredeti része a katolicizmusnak, hiszen Lactantius is katolikus író s ő hangoztatá a fenséges keresztyén igazságot „Religio cogi non potest, verbis potius quam verberibus res agenda est“ (Instt. V. 19.) Laveleye a verbis (ige, szó, irodalom), a chrudimi törvényszék a „verberibus (korbács, erőszak, elkobzás) fegyvereivel él.

Az evangyéliom és a szabadság ikertestvérek, a ki a szabadságot elnyomja, az az evangyéliomnak is árt. A katolicizmus jövőre úgy állhat fenn s fog tiszteltetni, ha az evangyéliomi szabadságnak védő barátja lesz. Laveleye röpiratának elkobzása a XIX. századba nem illő ténye a romanizmusnak! s a szabadsajtó elleni merényletszerű tüntetés. Reméljük, hogy egy magyar Chrudim nem fog egy hamar felfedeztetni hazánk térképén!

Balogh Ferencz.

Üti emlékek s a belmissió *)

(5-ik folytatás.)

2. A rongyos gyermekek iskolái (ragged schools) is a belmissió alkotásai. Az elnevezés egy kissé izléstelen, de a lényeg és cél elfelejteti az emberrel azt, mintha talán a lenézés vagy gúny egy része volna benne. Az ily iskola, az egészen elhanyagolt vagy szüléltlen gyermekeket ugyszólván az utcáról fogdossa össze, hogy megmentse azokat a csavargástól, a társadalmat az ezekből különben kifejlő proletároktól. Eleinte az ily iskola is, csak vasárnapra szorítkozott; de a mint az ügy érlelve lett, összeköttettek az ily iskolák tápintézetekkel. Edinburghba, Londonon, és Aberdeen-en át jutott el ezen intézmény. Itt Dr. Guthrie volt az ügy előmozdítója „Piea for Ragged Schools“ (Szózat a foszlányosok tanodái érdekében) czimű, e téren úttörő, s ez ügynék új lendületet adó munkájával.

Az ily nevelő vagy megmentő intézetek dús kammattal adják vissza a társadalomnak azon összeget mibe kerülnek. Az edinburghi fegyházak igazgatója, nem rég oly jelentést tett, hogy a „Foszlányosok tanodái“ felállítása, és terjedése óta, a fiatal fegyenczek száma mindinkább fogy. Ma már nincs is valamire való város Britanniában, melyben ily intézet ne léteznék. Az azonban figyelemre méltó, hogy ezen intézet növendékei, — kiknek különben melleleg mondva, egészségi állapotuk oly kitünő, hogy egy nagyobb edinburghi Ragged Schoolban, melyből 10 év alatt 4000 gyermek került ki ez időköz alatt csak 7 haláleset fordult elő — minden felekezetiiség

*) Főbb pontok : foszlányosok, mentő intézetek, fegyencz fogyás, bibliai keresztyénség, gyermekhalandóság. Mértékletességi egyetek; a k o h o l s p u s z t i t o hatása; Chadwick és Hoyle jelentése; ellenvetések; liga és reformáció a mértékletesség terén; nagy parlag nálunk; veszett víz.

(denominatio) nélkül valami általános biblikus keresztynségre neveltetnek. Ugy látszik, hogy a skótok nem féltik a reformáció érdekeit, a míg oly emberek neveltetnek, kik a bibliát mély tisztelettel olvassák, és szorgalmasan tanulgatják. E részben a mi nagyon is indokolt felekezetestességünkkel ellentétben, a skótoknál tagadhatatlanul, a latitudinarismus (széleselvűség) egy neme észlelhető, a mi náluk nem közönyösségből, hanem inkább erejük érzetéből származik.

Kérdés: Vajjon nekünk is, ha ugyan gyér népességű vagyunk, és egyházunk sorsát szívünkön viseljük — nem lehetne-e többet tennünk árvaik, elhagyott gyermekeink érdekében? A gyermekek halandósága oly óriási mérvű hazánkban, mint tán sehol a művelt népek közt, a mit egy nálunk megfordult Lady (angol hölgy), egyenesen a magyar anyák tudatlanságából származtat. A törvénytelen szülöttek $\frac{1}{4}$ -e alig marad életben. Falvaink, vagy városaink végén tengődő, nyomorral küzdő szülék gyermekei, kivéven a talányszerű existenciájú cigányokéit a kiken a dyphtheritis sem fog — rakásra hálnak, az árvaiknak fele bizonyosan elpusztul. Nem kellene-e kinyujtanunk a mentő kezét, ezen calamitás megszüntetésére? Elégnek tartjuk-e azt, hogy például tehetősb egyházaink pár ezer forinttal rendelkeznek, melynek kamatjaiból a szegény és árva gyermekek egy része, egy kis téli ruhával s tankönyvvel ellátatik? Én azt hiszem, hogy mindez még csak a munka kezdete. Tovább kell mennünk vallásos. és hazafias érzelmektől hajtva. Találkozik legalább a nagyobb községekben akárhány oly vagyonos de gyermektelen férfi vagy nő, kit nem lenne felette nehéz arra venni, hogy házát, vagy egy pár darab földjét, árva, vagy menház alapítására testálja, s aztán, ha nem is nagyszerű, de célszerű menházakat szervezhetnénk, melyekben a tanítást mezei, vagy kézi munkával lehetne összekötni. A jótékonyosság forrása, még nem apadt ki nálunk, csak lennének minél nagyobb számmal, kik ezt felfedezni s üdvös eszmék megvalósítására felhásználni igyekeznének!

3. A mértékletességi egyletek (Temperance Society) jelentőségét, az a körülmény is mutatja, hogy Észak népei közt nagyobb mérvű az iszákosság mint nálunk is, kivált mióta a pálinka olcsóbb gyártása feltaláltatott (Svédhonban például a részegség büntetés alá esik). A mértékletességi egylet tagjai, arra kötelezik magokat, hogy szeszes italt nem isznak.

Az ily társulatok keletkezése, e század elejére viheto vissza; de különösen, századunk 3-ik negyedében nyert ez ügy új lendületet kivált Amerikában és Angliában. Mindkét helyen a törvényhozás is elősegítette az ide vonatkozó törekvéseket a vasárnap megülésére és a szesz italra hozott törvények által (Sunday Laws Liquor Law.) Az egyháznak pedig érdekében áll, hogy tagjait óvja, oktassa, bármintemű kicsapongás ellenében. Ezért a Temperance Society-k egyszersmind vallásos színezetű egyletek, s a belmissió céljait szolgálják. Élőkön sokszor a lelkészek állanak, azt pedig alig kell meg is jegyeznem, hogy az ily egyleteknek a lelkészek mindnyájan tagjai.

A tudomány már eléggé kimutatta, hogy mily veszélyes az alkohol használata, ugy a testi, mint a szellemi életre nézve. Megrontja a vért, az egész organizmust, elhomályosítja a lelket, őrzöngésre, öngyilkosságra vezet. Aligha lehetett volna az alkohólnál, hathatósabb mérget kitalálni az emberiség megrontása, s nemzedékről-nemzedékre terjedő elsatnyítására. Az iszákosoknál 189 haláleset fordul elő addig, míg a magokat mérsékelni képeseknél 100. Az alkohol egy morzsányit sem ád az élet bol-

dogságához, hanem sokkal inkább növeli annak szomorúságát, elvonja a férfit a becsülettől és kötelességtől, a nőt a munkától, a gyermeket az iskolától s mindegyiket a templomtól, kétségbe esést, szegénységet terjeszt mindenfelé. A börtönök telve vannak oly szerencsétlenekkel, kik részeg állapotjukban, verekedtek, gyilkoltak, gyujtogattak, vagy éjjel szörnyetteket követtek el. — Még 1842-ben Chadwick ur Egészségügyi jelentésében Angliáról, (Sanitary Report en England) kimutatta, hogy Angliában középszámítással évenként 50.000,000 font angol pénz adatik ki szeszes italokra, mely roppant összegből minden fillér megtakarítható vagy egyéb jó célra fordítható lett volna. — Ujabban Hoyle „Egészség pusztítás“ (Wasle of Wealth) czimű értekezésében oly számítást tesz, hogy az egyesült királyságban 262.000,000 font fordítatik az alkohol előállítására és fogyasztására.

Daczára a fentérintett tényeknek, vannak mégis, kik az emberi szabadság korlátozását látják abban, ha az alkohol pusztítása ellen bármely intézkedés tétetik. Ez oly ferde értelmezése az emberi jognak, mintha a szabadság megsértéseül tekintetnék az, ha én a vízbe vagy lángba öngyilkolási szándékkal rohanót feltartóztatom, vagy a gyermek kezéből kiveszem az élesre fent borotvát. Azt is fel szokták hozni a mértékletességi egyesületek ellen, hogy ennek tagjai rendszeren olyanok, a kik különben is mértékletes emberek voltak, s ilyenek maradtak volna ily társaság nélkül is; de megrögzött iszákosok ily egyletbe ugy se lépven, jobb lenne minden associatio mellőzésével, az egyedüli helyes alapon a nevelésen kezdve működni ellene, a létező gonosznak. Erre csak azt lehet mondani, hogy míg az ily társulatok a nevelés hasonló törekvéseit nem gátolják, másfelől az egyleti működés kiszámíthatatlan a maga hatásában. S ha csak azon, ezer meg ezer családok maradnak is meg a mértékletesség terén, melyeknek egy-két tagja benne van az ily egyletben, már ez is roppant nyereség. De az egyleti élet postulatuma az is, hogy minden tag új társakat szerez, és sokszor a kétesek és gyöngék, kik különben áldozatául estek volna az iszákosságnak, megmentetnek, sőt arra is temérdek példa van, hogy megrögzöttek is megjavíttatnak az egylet által.

Nem lehet eléggé méltányolni a „skót mérsékleti liga“ (Scottish Temperance League) és a többi ily szövetkezetek működését, melyek népszerű felolvasások tartása, számtalan röpiratok kibocsátása, s a tagok nemes példája által, oly jótékonyan hatnak a körülményre, hogy a „mértékletességügyi reformáció“-ról (Temperance Reformation) beszélni ott már nem pusztá ábránd, de elkezdett törekvés, mely hovatovább nagyobb erőhöz jut. Valamire való ember — gentleman — már eo ipso követője a mértékletességnek, még a dohányzás sem tartatik valami illendő dolognak, kivált Skócziában, a hol valamire való embert s épen mívelt osztálybelit az utcán szivarozva nem is lehet látni.

Ezen, egész buzgalommal folytatott egyleti működésről azért emlékeztem meg, hogy legalább rámutathassak a teendőjére is a belmissiónak, s azon nagy parlagra, mely előttünk áll e tekintetben. — Én legalább még nem tudom, hogy nálunk valahol mértékletességi egylet alakult volna. Káromlás ellenéről többről hallottam, de ezek is vagy megszűntek, vagy életjelt sem adnak magokról. Már pedig a mi népünk közt is rohamosan fejlődik az iszákossági hajlam,*) mely nagy mérvben elősegíti el-

*) Míg a korcsma s ennek ura a mi izráelita atyánkfia dominálja a falu népét, addig a „Religió“ ábrándjáról (45. sz.): emanczipálni

szegényedését, s a vallásosságtól való elfordulását. A „veszett víz“ a mint egy alföldi faluban a pálinkát nevezni hallottam, népünk közt is oly pusztítást visz már véghez, hogy a puszta prédikálás helyett érdemes dolog lenne, az egyleti élet terén is működni ellene. A mely baj egyik népnél orvosolható, orvosolható a másikonál is.

(Folyt. köv.)

Csécsei Miklós.

Ellenjegyzések „egy szerény jegyzet“-re.

(Vége.) Nincs jól tájékozva cikkíró, a mai e. m. gyűlések folyamáról, mert ott nincsenek most — mint régebben talán lehetek — „ugy látszó hierarchiai hatalom, zöld ágra jutott szájhősök,“ — ezek előttünk jelenleg valami csodabogarak, ismeretlen szörnyszülöttek, melyekkel a mai kor gyermekeinek szerencsére nem kell viaskodniok. Olyan mesebeli agyrém, vagy mumus ez, melynek emlegetésével hivatásukat fel nem fogott s át nem érzett dajkák éretlen kisdedeiket szokták rémitgetni. Ki ismeri a mostani egyház-kormányzatot alkotó elemeket, sokkal több tisztelettel viseltetik ezen erkölcsi testület iránt, mintsem csak távolról is föltételeznék azt, hogy szájhősök által engedti határozatait befolyásoltatni.

Az egyházlátogatási jegyzőkönyvek — mindig a mai korról beszélve — most igen is a cikkíró véleményezett körülírása szerint alaposak, gyanúsítástól mentek, igaz meggyőződés s a bizottság egyező megállapodása folytán fogalmazottak, komoly megfontolás és igazság érzettől áthatottan teljes hitelűek, — ekkép minden lehető kifogás felett állók, s az azokban foglaltak valódiságáért nemcsak az „adlatus,“ hanem a küldöttség tagjai is kezeskednek, ellenesetben kell, hogy különvéleményt terjesszenek be.

Hogy vannak egyházlátogatók „kik képzelt fölényök érzetében dragonyos káplárként nyomulnak be szegény lelkésztársuk parochiájára feszítenek,“ — ez a jellemzés nagyon is erős színekkel van odavetve, s egy tiszteletreméltó testület bármely tagja feletti ily nyilatkozat legalább is nagyon távol áll a valószínűség legkisebb látszatától is; s minthogy megnevezés nem történt a mostanában egyházlátogatást teljesített egyének mindnyája kell, hogy visszautasítsa az ily megszegyenitést.

Ha cikkíró nem csak a maga lelkészi tekintélyét, és azt a kis fénymázt, mely történetesen ráragadt — tartaná minde nekfelett valónak, hanem úgy mellékesen az összes lelkészi kar s a protestantizmus egyeteme iránt is némi kegyeletet és tiszteletet érezne, aligha „több jegyzetei“-ből nem egy más, épületest, s a közügy előmozdítására szolgálót nem választ ki közlés végett, s aligha írja cikkje végén „a protestantizmusnak is egyik legnemesebb intézménye az egyházlátogatás, az arrólí jelentés, sokszor lett már önkény, boszú, irigység és korteskedés nemtelen eszköze.“

Ezen állítással szemben kell, hogy az egész protestantizmus határozott álláspontot foglaljon el, mert ha hallgatással mellőzné azt, hogy cikkíró szerint is „egyik legnemesebb intézménye“ ily visszaélések s személyek közötti aljas küzdelmek eszközéül bélyegeztessék, akkor fel kellene adnia dicső hivatását s lenne egy csoport, melynek czége alatt az ellen és ro-

a magyar nepet a zsidóság, e Boa constrictor, alól, — beszélni is hiábavaló. A magyart elpusztítja az alkohol s ennek áruló közegei... ha még soká tétlénkedünk,

Szerk.

konszenv s az egyéni érzelmek s gyengeségek aljas üzelmek hazardiroznának.

Egy igaz protestáns sokkal szentebb és magasabb véleménynyel bír egyháza egyeteméről, annak üdvös intézményeiről, valamint az igazgatás közegeiről, s ezek közül bármelyiket is pusztán föltevésék vagy éppen elferdített tények alapján meghurczolni ettől már valóban irtózik.

Tegye mindenki legalább a szorosán hivatalához tartozó kötelességeket ekkor bizonyára nem lesz oka „a protestantizmus egyik legnemesebb intézménye“ t. i. az egyházlátogatóság, annak „adlatusai,“ és maga az egyházmegyei gyűlés eljárása miatt is feljajduljon. Ámbár, hogy az egyoldalú kifakadások végleg beszűnjenek, az távolról sem reménylhető; hiszen gyarló az emberi természet, szunynyad a tétlenség csendes, altató párnáján, vagy a közügyektől teljesen elvonulva élvezi könnyű, megszokott munkájának kettőzött díjait; azonban ha a figyelembe nem vett, gyakran gunyosan kicsinylett közönség iránti kötelmek s a törvényszabta teendők szem előtt tartására felhivatik, már ez szerinte „önkény, boszú, irigység és korteskedés nemtelen eszköze.“ Mindamellert az ily kifakadások legkevésbé tarthatják vissza az igaz szót, s az érdemlett rendreutasítást.

Van még az „Egy szerény jegyzet“ című iratban egy passus, mely a kifakadás fellobbanásai között nagyon is magán természetű, de mindamellert mellőzni még sem volna tanácsos. Így szól ugyanis egy helyen: „Vannak, kivált nagy uri kastélyok szalon termeikben finomított papok, kik mint „adlatusok“ kicsinylik az egyszerű, szivélyes ellátást, s ismerős uraiknál keresnek élvét, szórakozást és hálást.“ Hát ez is bűn? Ez is sértés? Avagy szükséges talán a conventnek oly intézkedést hozni, melyben betiltsa hogy az egyházlátogatóság bármelyik tagja is egy, az egyházlátogatás helyén lakó kedves jó barátját, vagy jóltevő pártfogóját, avagy egy más kitünő egyéniséget látogatásával megtiszteljen, ott szellemi élvét, szórakozást keresen, vagy éppen a legkifogástalanabb becsületességű családnál meg is háljon? Természetesen mindez úgy megy véghez, hogy a hivatalos teendők legkevésbé sem zavartatnak és hátrányt nem szenvednek.

Különben az ezen, cikkíró szerint megbocsáthatatlan sértést, kihágást, — vagy meg sem lehet határozni mit — elkövetett „nagy uri kastélyok szalon termeiben finomított papokat“ legezlszerűbb volna egyenesen felhívni ezen tettök okának nyilvánosságára s követelni tőlök az elégtételt, mert így a nagyon is tágkörű leczkértetés senkit sem indít és kötelez a kimerítő feleletre.

Az „Egy szerény jegyzet“-re ezen ellenjegyzeteket megtenni az egyházmegyei közgyűlés, az egyházlátogatóság és az „adlatus“-okat illetőleg mondottakat nyilvánosságra hozni azért volt mulhatatlanul szükség, nehogy cikkíró azon édes hitben ringassa magát, melyszerint így szólana: „Ime, megmosdattam őket, és hallgatnak, mert ludasak mindnyájan!“ Továbbá az olvasó közönségből valaki az általánosságban tartott, és semmi bizonyítást magában nem foglaló nagy hangú felszólalásból azt a következtetést ne vonja le: „Mégis csak igazának kell lenni az „Egy szerény jegyzet“ írójának, mert ha nem volna igaza, úgy az egyházlátogatást teljesítő egyének önmaguk iránti kötelesség az ilynemű felszólalásokat visszautasítani.“

Miután pedig alig lehet képzelni, az „Egy szerény jegyzet“ beküldőjéről, hogy az általa hajánál fogva előrántott ügyet — már most bevégzettnek tekintvén, — feladja, talán ezen

„ellenjegyzetek“ aláírása miatt is meg fogja suhogtatni gu-nyoros mennydörgéseinek rettenetes tollát, mondván: „miért a titkolózás, mért nincs a név aláírva? Hát csak azért, hogy jelenben nem adható meg neki azon élvezet, hogy egyesre szórja haragos villámain. — A sok közöl hadd válogasson, hadd találgasson szabad tetszése szerint.

Annyit még szükség kijelenteni, miszerint sokkal több erkölcsi s önbecsérzettel kell birniok az „Egy szerény jegyzetben“ meghurczolt testületeknek s egyéneknek, minthogy az e tekintetbeni visszautasítás már itt végét érte volna.

Egy a sok közül.

B E L F Ö L D.

Tanévet bezáró jelentés.

A sárospataki ref. főiskolában, az 1877/8-ik iskolai évet bezáró vizsgálatok következő rendben fognak megtartatni:

I. A g i m n á z i u m b a n :

Junius 17., 18., 19. é. négy elnökség alatt, a négy alsó osztály vizsgálata, mindeniké saját tantermében; ezután a felgimnázium vizsgálata, 4 elnökség alatt junius 20., 21., 22., 24., 25-én d. e. és d. u.

Junius 26., 27., 28-án a tanügyi bizottság előtti szóbeli érettségi vizsgálat. Junius 29-én magánvizsgálatok.

J e g y z e t. 1. A négy alsó osztály betürendben csapatonkint megy be s egyfolytában minden tantárgyakból tesz vizsgálatot, kivéven a vallást ant és éneklést, melyekből az I. és II. osztály junius 15-én délelőtt, a III. és IV. ugyanaz nap délután állja ki a vizsgálatot. A vallástánból a vizsgálat szükség esetében 16-án is folytatattik.

2. Az előkészítő osztály (progimnázium) vizsgálata junius 15-én lesz. Ugyanezen napon lesz a vizsgálat a rajzból és szépírástból is.

3. Junius 16-án délután a felgimnáziumi énekkar és zene-tanulók vizsgálata fog tartatni; ezek végeztével testgyakorlati mutatványok.

II. A z a k a d é m i á b a n.

A vallás- és egyháztudományi szakban a colloquiumok a rendes előadási órákon és tantermekben tartatnak, minden nap junius 30-ig.

A jogi és államtudományi szakban az alap- és államvizsgák letehetéseért a folyamodványt a szakelnökhöz kell beadni junius 20-ik napjáig. A vizsgák tartásának idejéről az illetők hátratilag fognak értesítettetni.

J e g y z e t. 1. Junius 23-án, vasárnap d. e. a városi nagytemplomban istenitisztele; ezután a főiskola imatermében az új épület ünnepélyes felavatása, az egyházkerület nevében a főgondnokság által, s a főiskolai ifjuság nevében annak átvétele s megköszönése egy akadémiai ifju által, ezután igazgatói jelentés a lefolyt iskolai évről; délután ugyancsak a főiskolai imateremben az ifjusági énekkar vizsgálata, szavalási verseny s a pályadíjak kiosztása.

2. Junius 24-én, hétfőn d. e. 8 órakor Radácsi György teológiai tanár székfoglaló beszédet fog tartani a főiskolai imateremben, ezután egyházkerületi közgyűlés a szokott helyen.

3. Junius 25-én, kedden d. e. 8 órakor Krüzselyi Bálint jogtanár székfoglaló beszéde, ezután egyházkerületi közgyűlés.

4. Junius 26-án, szerdán d. e. 8 órakor néhai b. e. Csoma

Mihály nyugalmazott tanár felett emlékbeszédet tart Nemes Ferencz jogtanár.

Midőn ezen vizsgarendet közléteszszük, egyszersmind tisztelettel meghívjuk a t. cz. szüléket, gyámokat, pártfogókat, általában a tanügy barátait, s fölkérjük a megjelenésre.

Sárospatak, junius 4-én. 1878.

A z i g a z g a t ó s á g.

K Ü L Ö N F É L É K.

— U l t r a m o n t á n i r á l y. A budapesti „Religio“ f. évi 45-ik számában (jun. 5.) ismertetvén Szöllősy K. történeti s statisztikai rajzát az osztrák-magyar összes szerzetes rendekről, ily ékes okoskodást hoz felszínre: „Az emberiségnek nincs nagyobb kincse mint a józan gondolkodás... a gonosz és megvesztegetett érzelmű embereknek nemcsak saját gondolkodásuk ölt torzalakot, hanem annak vonásait élőszo vagy irott mű után másokra is lefényképezik. A gondolkodásnak ily torzképét látjuk a protestántizmus megszülemése és a XVIII. század francia bölcseleinek irka-firkája óta a világ szellemei életében, de különösen történeti irodalmában. A protestántizmusnak és a velök egy huron pendülő francia bölcseleőknek lármájokkal sikerült a világ gondolkodását a rendes kerékvágásból kivetni és az emberek elméjét úgy félrevezetni, hogy azok ne magokat a dolgokat vizsgálják és abból ítéljenek, hanem úgy vélekedjenek, mint az ő torzult lelkök... gomba módra kezdnek burjánozni az olyan eszeveszett művek, melyek homályt iparkodtak gerjeszteni és port hinteni szét, hogy e miatt ne láthassák az emberek a keresztyénséget és annak egyik legszebb intézményét a szerzetességet a maga minőségében, hanem olyan torzképben, a milyenben ök azt piszkos érzelmeik mocskával beszeznyezve bemutatatták.“ (359. l.) Elég lesz ennyi mutatvány, összehasonlításul Laveleye nyelvével, a ki a r. kath. egyház tanait, szokásait, intézményeit bírálta, s ezért elkobozták művét. Ime e uehány sorban a protestántizmus lelke, gondolkodása, érzelme, tehát belseje támadtatik meg, megtagadtatik tőle a keresztyén név, józan ész, tiszta érzelm; összefogatik a francia hitetlen bölcseleőkkel (kik épen katolikusok voltak) stb... Az a ki maga teljes erővel gyökerekig támadja a protestántizmust, ha irányában gyengébb modorban használja viszont a protestántizmus a sajtót ezt nem tűri, hanem művet koboz, elnémit... Csak tovább s bátran ki a vádakkal! a protestántizmus nem fog Chrudimba menni, mi teljes szabadságot sürgetünk nem csak magunknak (mint a romanizmus) hanem másoknak is, ellenfeleinknek is általában mindenkinek, csak szellemei téren maradjon a harc.

— C s u t h y s a R e l i g i o. Hogy tudomásul vegyék Laspunk olvasói, mint fogadta a „Religio (45. szám) Csuthynak „A protestántizmus és a műemlékek“ című cikkét, ide igtatjuk a fogadó cikkecskét. „A debreczeni „Ev. Prot. Lap“, ez é. 22-ik számában a mltsgos beszterczebányai püspök urnak egyik ujabbi munkája ellen „pro modulo“ polemizálván, midőn öntetsző terjedelmességgel azt a thesist akarná bevitatni, hogy bizouy a katolikusok is pusztítottak műemlékeket stb., egyéb mesék közt azt is ismétli, mely Magdeburgnak Tilly hadserege általi feldulatásáról szól. Szerencséje ezen uraknak, hogy jámbor olvasóik még manap is ugyanazon, talán ötödfél ivnyi füzetekből tanulják, amint theologiájukat, ugy a profán történelmet is, melyeken már czopfos ősapáik is ásitoztanak, különben talán mégsem mernék a „Teatrum Europaeum“, „Annales Reformationis“ avagy a Centuriatoroknak koholmányaiival s effélékkel traktálni tiszte-

letes publikumjukat, mely bizonyára országos ámulattal fogadta a t. szerkesztőségnek amaz, roppant széles látkörről tanuskodó, s tökéletesen az Alkorán aesthetikai elveinek magaslatára emelkedő kijelentését, hogy „a tiszta keresztyénség. s így a protestantismus is (sic)... a művészetet „illetékes“ helyre utasítja: a templomból a képtárakba“, — s mely báméskodása közben észre sem veszi, mert a „cria“ nem szól róla, hogy a Rajna mentén annyi dicső emléket elpusztított francziák e vandalismust mint a protestántizmusnak szövetségesei, ennek érdekében s unszolására követték el.“

— Zsinati munkálatok. „A magyarországi reformált egyház 1877. nov. 15—17. napjain Budapesten tartott egyetemes konventjében, a zsinati előmunkálatok elkészítése végett megválasztott nagy bizottság által, saját tagjaiból alakított két albizottság munkálata“ a két albizottság meghagyásából kiadta Tóth Sámuel egyik albizottság előadója. Debreczen, nyomtatott a város könyvnyomdájában, 1878. n8rét 36 l. Az egyetemes értekezlet két bizottságának nézete e munkálatban alakszerű kifejezést nyervén, kívánatos, hogy most már tüzetesebben meginduljon felette az eszmecsere..

— „A bölcsészet jelentősége a jelenben és a jövőben.“ Előadás, tartotta a debreczeni főiskolai Hittanszaki Társulat 1878. február 23-iki diszülésén Dr. Vellentszék Mór. Lapunk olvasói ismerik e jeles értekezést, Lapunkból van az lenyomva. Kor és színvonal magaslatán álló kifejtése ez a bölcsészet és a szaktudományok egymáshoz viszonyának s a magyar közép és felső tanügy rendezésének idejében ténylegesség, actualitás jellegével is kir. (Lásd könyvészeti leírását az irodalmi tárczában.)

IRODALMI TÁRCZA.

Debreczeni egyházi könyvsorozat az Evangyéliomi Protestáns Lappal kapcsolatban.

Alábbi könyvek részint Kókai Lajos könyvkereskedőnél s közvetítésével, részint Telegdi K. Lajos, részint ifj. Csáthy Károly könyvárusoknál Debreczenben kaphatók.

1. **A protestantismus és catholicismus** a nemzetek szabadságához és jólétéhez való viszonyában, írta Laveley Emil lüttichi egyetemi tanár, magyarra fordítá francziából Derczenyi M. Sándor; kiadta s Gladstone levele s az eredeti jegyzetek hozzáadásával bővíté Balogh Ferencz. Debreczen, Telegdi K. Lajos könyvárus bizománya. 1877. 8r. 36. lap. Ára 30 kr.

2. **Tájékoztató pontok a theologia terén, a magyar protestáns modernismus és haladó orthodoxia szembesítése,** írta Balogh Ferencz hittanár. Debreczen, ifj. Csáthy K. Károly könyvárus bizománya, 1877. 8-r 27 l. Ára 25 kr.

3. **Némely korszerű kérdések szellőztetése a magyar református egyház kebelében,** írta Menyhárt János hittanár. Debreczen, ifj. Csáthy Károly könyvárus bizománya. 1877. 47. l. 8-r. ára 30 kr.

4. **A skót szabad egyház ismertetése,** — egyháztanulmány. — Írta Csiky Lajos ref. lelkészjelölt. 8-r. 55. lap. Debreczen, Telegdi K. Lajos bizománya, 1877. Ára 35 kr.

5. **A vasárnap és a munkás osztályok,** francziából fordította Könyves János ref. lelkipásztor, jegyzetekkel bővi-

tette Balogh Ferencz hittanár s kiadta a vasárnapügy néhány magyar barátainak lelkes pártolásával. Debreczen, 1877. 8-r. 33. l. Ára 12 kr. Nyomatott 1300 példányban, már csak néhány példány kapható az Ev. Prot. Lap szerkesztőjénél.

6. **A magyar reformált egyház szervezetére és megállapítandó rendszabályokra vonatkozó terv-javaslat.** A konventi működő bizottság tagjainak figyelmébe. Előterjeszti Tóth Sámuel a tiszántuli ref. egyházkerület konventi egyik képviselője. Debreczenben, nyomtatott a város könyvnyomdájában, 1878. 8-r. 191 lap. Levonat az „Evangyéliomi Protestáns Lap“-ból. Ára színes borítékba fűzve 60 kr.

7. **A bölcsészet jelentősége** a jelenkorban és a jövőben. Előadás, tartotta a debreczeni főiskolai Hittanszaki Társulat 1878. február 23-iki diszülésén Dr. Vellentszék Mór. Debreczen, 1878. 8-r 32. lap. Lenyomat az Ev. Prot. Lapból. Ára 30 kr. (Budapest Kókai Lajos bizománya.)

8. **Keresztyén Egyháztörténelem.** Főleg Gieseler nyomán írta Balogh Ferencz, kiadja ifj. Csáthy Károly könyvárus Debreczenben. I. füzet Nagy Konstantin (1872. 8-r. 112. lap.) II. füzet Hildebrandig (1874. 8-r. 113—248 lap.) III. füzet Lutherig (1877. 8-r. 144. l.) a középkor. Ára együtt 2 frt 60 kr.

9. **A magyar protestáns egyháztörténelem** részletei a reformációtól jelenig, írta Balogh Ferencz, szerző sajátja, Debreczen, (1872. 8-r. 183. l.), ára 1 frt 20 kr.

10. **Hitnézetek története** az apostoli korszaktól Lutherig, írta főleg Hagenbach nyomán Balogh Ferencz; Debreczen, 1877. Kézirat gyanánt nyomtatott, 9 iv, csak magán úton szerezhető szerzőnél. Ára 90 kr.

11. **Mélius Péter hatása.** Tanári székfoglaló beszéd, tartotta Balogh Ferencz. 1866. nov. 6. Debreczen, 1866. a tanári székfoglaló „Beszédnek“ füzetének 25—46 lapjain. Ára 30 kr.

Jelentés. Az „Ev. Prot. Lap“ szerkesztőjénél, kiadásra vár Emlékbeszéd Kálvin felett mondotta Kálvin 3 százados emléknapiján Genfben Merle D'Aubigné fordította Balogh Ferencz. Előfizetési ár 40 kr. Előfizethetni f. é. július 12-ig. Második közlés, Debreczen, 1878. jun. 11.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

H I R D E T M É N Y.

Pályázat

A tiszai ág. hitv. egyházkerület eperjesi tanítóképezdejében

két tanári állomás

megürülvén, melynek egyikével 1200 frt évi fizetés mellett a nevelés és oktatásban, németnyelv, az orgona és zene tanítása; másikkal pedig 1000 frt évi fizetés mellett, a vallás, számtan, földrajz és tótnyelv előadása van összekötve, mely tantárgyak azonban kölcsönös megegyezés mellett fel is cserélhetők, azoknak betöltése végett ezennel pályázat iratik ki. A kellőleg felszerelt folyamodványok folyó év július 1-sejéig a superintendensi hivatalhoz terjesztendők be. Rozsnyón, 1878. év május 25.

2—1

Czékus István,
szuperintendens.